

Boganmeldelser.

HEINRICH FREESE. **Die konstitutionelle Fabrik.** Jena 1909. Gustav Fischer. (170 S.).

Forfatteren af denne lille Bog, en Berliner-Fabrikant, Ejer af Persienne- og Træbrøllægningsfabrikker i flere tyske Byer, hører til de lykkelige Mennesker, som opfyldt af en god og smuk socialpolitisk Ide, har fundet Held til at føre den ud i Livet, og føler sig overbevist om Almengyldigheden af de foreliggende gunstige Erfaringer.

Da Heinrich Freese for 25 Aar siden organiserede en permanent Arbejderrepræsentation ved sin Fabrik, fandtes der kun faa Forbilleder for en saadan Institution. Nu er det anderledes; rundt om i Tyskland, Frankrig, Schweiz og flere andre Lande har Arbejderudvalgene efterhaanden slaaet Rod som et naturligt Led i større Fabrikvirksomheders Administration. Men der er næppe noget Sted, hvor det »konstitutionelle System« i Fabrikledelsen har naaet den Udvikling som ved de Freese'ske Virksomheder.

Arbejderudvalget er her blevet til et Fabrikparlament med vidtgaaende Beføjelser. Det bestaar af 15 Medlemmer, hvoraf Fabrikherren vælger de 4, medens Resten vælges (umiddelbart og ved hemmelig Afstemning) af Fabrikens Vælgerkorps. Valgberettiget er enhver Person, der har Ansættelse ved Fabrikken og har været i dennes Tjeneste mindst et Aar. Til Valgbarhed kræves kun 6 Maaneders Tjenestetid. Arbejderudvalget sammentræder

Boganmeldelser.

HEINRICH FREESE. **Die konstitutionelle Fabrik.** Jena 1909. Gustav Fischer. (170 S.).

Forfatteren af denne lille Bog, en Berliner-Fabrikant, Ejer af Persienne- og Træbrolægningsfabrikker i flere tyske Byer, hører til de lykkelige Mennesker, som opfyldt af en god og smuk socialpolitisk Ide, har fundet Held til at føre den ud i Livet, og føler sig overbevist om Almen-gyldigheden af de foreliggende gunstige Erfaringer.

Da Heinrich Freese for 25 Aar siden organiserede en permanent Arbejderrepræsentation ved sin Fabrik, fandtes der kun faa Forbilleder for en saadan Institution. Nu er det anderledes; rundt om i Tyskland, Frankrig, Schweiz og flere andre Lande har Arbejderudvalgene efterhaanden slaaet Rod som et naturligt Led i større Fabrikvirksomheders Administration. Men der er næppe noget Sted, hvor det »konstitutionelle System« i Fabrikledelsen har naaet den Udvikling som ved de Freese'ske Virksomheder.

Arbejderudvalget er her blevet til et Fabrikparlament med vidtgaaende Beføjelser. Det bestaar af 15 Medlemmer, hvoraf Fabrikherren vælger de 4, medens Resten vælges (umiddelbart og ved hemmelig Afstemning) af Fabrikens Vælgerkorps. Valgberettiget er enhver Person, der har Ansættelse ved Fabrikken og har været i dennes Tjeneste mindst et Aar. Til Valgbarhed kræves kun 6 Maaneders Tjenestetid. Arbejderudvalget sammentræder

normalt 4 Gange aarlig. men skal sammenkaldes til ekstraordinære Møder, naar dette forlanges enten af Fabrikherren eller af 5 af Udvalgets Medlemmer. Alle Overenskomster angaaende Arbejdsvilkaarene, Reglementer osv. indgaas ved Forhandling mellem Fabrikherren og Udvalget, men dette sidste har desuden Myndighed til at træffe Bestemmelser angaaende de mange forskellige almennyttige Institutioner, der er knyttede til Fabrikken (Understøttelseskasser, Pensionsfond, Bibliotek, Brandforsikringsfond, Haveanlæg osv). Enhver Arbejder ved Fabrikken har Ret til som Tilhører at overvære Arbejderudvalgets Møder, hvori Fabrikherren som Regel deltager, og under Behandlingen af det sidste Punkt paa hvert Mødes Dagsorden, »Besværinger og Ønsker«, kan enhver Arbejder faa Ordet.

Som andre konstitutionelle Samfund er de Freese'ske Virksomheder vel forsynede med Love og Regulativer, — end ikke en Straffelov mangler der. Men med Hensyn til Domsmyndigheden er der en Afvigelse fra det normale, idet Straffe kan idømmes baade af Fabrikherren (Monarken) og af Arbejderudvalget (Parlamentet), medens dette sidste tillige fungerer som Appelinstant.

De Freese'ske Fabrikker har indført 8 Timers Arbejdsdagen, Arbejderne deltager med Fabrikanten i Delingen af Virksomhedens Netto-Udbytte, og efter amerikansk Forbillede ydes der betydelige Præmier for Forslag til tekniske Forbedringer o. l. Alt sammen meget moderne — paa Højde med Tidens Krav. Mindre moderne, men maaske ganske praktisk er det, naar Freese ogsaa efterligner Statssamfundet ved Uddeling af Hæderstegn (Fabrikkors af Sølv og Guld) for lang og tro Tjeneste.

Om alt dette og meget mere berettes der i den lille Bog, som er baade interessant og fornøjelig at læse. Forfatteren fortæller sin Fabriks Historie i en behersket, troværdig Tone. Han lægger ikke Skjul paa, at han har haft og endnu har store Vanskeligheder at kæmpe med, og han lægger sine Kolleger paa Sinde at fare forsigtigt

frem, naar de vil efterligne ham. Men han nærer ingen Tvivl om, at det »konstitutionelle« System betegner Vejen, der fører til den sociale Fred. Det vil dog vist være de færreste Læsere, der i saa Henseende vil kunne dele Forfatterens optimistiske Syn paa Sagen.

Adolph Jensen.

N. JOHANNSEN. **A neglected point in connection with crises.** The bankers publishing Co., New York 1908 (194 S.).

Forf. søger Forklaringen til de daarlige Tider i Spareprocessen. — Han slutter sig dog ikke til den Kreds af Forfattere, der siden Malthus', Sismondis og Rodbertus' Dage har villet udlede de daarlige Tider fra, at der spares for meget eller forbruges for lidt, en Tankegang, som Pio i en noget ændret Form har fremstillet i sin Bog om de økonomiske Depressioner. Uden iøvrigt at inklude sig paa en nærmere Udredning, slutter Forf. sig til den Kritik, som »Underkonsumtionsteorien« har mødt, og gaar ud fra, at det sparede under normale økonomiske Forhold enten af Spareren selv eller efter at være blevet indsat i Banker, Sparekasser m. v. af Laantageren vil blive anvendt produktivt og saaledes betegne en tilsvarende Efterspørgsel efter de produktive Kræfter og en Forøgelse i de arbejdende Klassers Købeevne.

Det Punkt, der efter Forfatterens Mening er overset, og som skal danne den egentlige Forklaring til de daarlige Tider, er, at de opsparede Midler under en økonomisk Depression netop ikke bliver anvendt til Anlæg af nye Foretagender, men anbringes i allerede bestaaende Anlæg, idet disse enten belaanes eller skifter Haand. I samme Grad som Sparerne er blevet rigere, er andre blevet fattigere. Til de opsparede Midler svarer der saaledes ikke nogen Udvidelse af den økonomiske Virksomhed, og den manglende Efterspørgsel, som Opsparingen